

IVO

wetenschappelijk bureau voor
onderzoek, expertise en advies
op het gebied van leefwijzen,
verslaving en daaraan gerelateerde
maatschappelijke ontwikkelingen

F A C T S H E E T

MONITOR INTERNET EN JONGEREN

Ontwikkelingen in het internetgebruik van Nederlandse Jongeren

Tony van Rooij, Gert-Jan Meerkerk, Tim Schoenmakers,
Regina van den Eijnden & Dike van de Mheen

Deze studie is mede mogelijk gemaakt met financiële steun van Stichting Volksbond Rotterdam, ZonMw, Stichting Kennisnet, Verslavingszorg Noord Nederland, Tactus Verslavingszorg, en Stichting de Hoop.

IVO, november 2008

Inleiding

In de loop van de twintigste eeuw hebben de media zich in een rap tempo ontwikkeld. Na de introductie van telefoon, radio en televisie in de eerste helft van de eeuw, volgde de mobiele telefoon in de jaren tachtig, gevolgd door de introductie van het wereldwijde openbare computer-netwerk vanaf de jaren negentig: het internet.

Internet is overal en iedereen heeft internet, zo lijkt het. Inmiddels heeft 91% van de Nederlanders van 12 tot 74 jaar thuis toegang tot internet, en 86% van de huishoudens met internet beschikt over een breedbandaansluiting¹. Hiermee is Nederland koploper in Europa². In minder dan twintig jaar is internet onderdeel van het dagelijkse leven geworden. Daarbij zijn draadloze internettoegang en internettoegang via de mobiele telefoon geen uitzondering meer. Mensen veranderen in toenemende mate hun vrije tijdsbesteding van televisiekijken in rondwalen in virtuele werelden³.

Gezien de toename in mogelijkheden die het internet biedt, is de snelle groei in gebruik ervan niet onverwacht. Internet biedt een alternatief kanaal voor de bekende mediavormen zoals radio, televisie, en (mobiele) telefonie. Daarnaast is er een veelvoud aan nieuwe mogelijkheden beschikbaar. Voorbeelden zijn e-mail, instant messenger (MSN), chatten, digitale bulletin boards of "forums" (FOK), online dagboeken of "weblogs" (blog), sociale netwerken (Hyves), driedimensionale computerspellen (World Of Warcraft), virtuele omgevingen (Second Life), digitale marktplaatsen (eBay), "gestreamde" filmpjes (Youtube) en het delen van muziek- en videobestanden (peer-to-peer).

Met de opkomst van het internet deed ook het fenomeen compulsief internetgebruik zijn intrede, ook wel aangeduid als 'internetverslaving'. Hoewel het fenomeen 'internetverslaving' aanvankelijk op veel scepsis stuitte, is inmiddels duidelijk dat een (klein) aantal internetgebruikers moeite heeft het internetgebruik onder controle te houden en compulsief internetgebruik een serieus te nemen probleem is⁴⁻⁶. We definiëren compulsief internetgebruik als volgt: moeite hebben te stoppen met internetten, het ervaren van problemen als gevolg daarvan, en het continu met internet bezig zijn - ook als men niet achter de pc zit.

Naar aanleiding van de ontwikkelingen in het (overmatig) gebruik van internet is onderzoeksbureau IVO in 2006 gestart met het Monitoronderzoek Internet en Jongeren⁷⁻⁹. Met dit onderzoek worden jaarlijks de ontwikkelingen en trends in het internetgebruik van jongeren gevolgd. Na 2006 zijn er ook metingen verricht in 2007 en 2008. Op basis daarvan worden hier landelijke trends en ontwikkelingen gerapporteerd over het internetgebruik van jongeren. In het monitoronderzoek wordt gebruik gemaakt van de door IVO ontwikkelde "Compulsive Internet Use Scale"¹⁰: een korte vragenlijst waarmee vastgesteld kan worden in welke mate er sprake is van compulsief - dwangmatig - internetgebruik.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen in deze factsheet richten zich op de algemene trends en ontwikkelingen in het internetgebruik van Nederlandse jongeren tussen 2006 en 2008. Het gaat hierbij enkel om gebruik van het internet in de vrije tijd. De vragen gaan over een drietal aspecten van internetgebruik en komen achtereenvolgens aan bod: toegankelijkheid, algemeen gebruik, en compulsief gebruik:

- Wat zijn de ontwikkelingen in toegankelijkheid van internet voor Nederlandse jongeren?
- Hoeveel tijd besteden Nederlandse jongeren aan internetgebruik, en welke internetfuncties worden vooral gebruikt? Wat zijn hierin de ontwikkelingen?

- Hoeveel jongeren in Nederland maken compulsief gebruik van het internet? Wat zijn de ontwikkelingen hierin over de afgelopen jaren? Wat zijn kenmerken van de groep compulsieve internetgebruikers?

Onderzoeksmethode: Monitor Internet en Jongeren

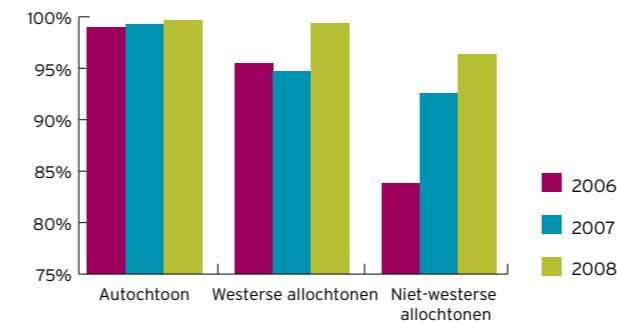
Het Monitoronderzoek Internet en Jongeren is in 2006, 2007 en 2008 uitgevoerd met behulp van een anonieme schriftelijke vragenlijst die klassikaal onder begeleiding van een geïnstrueerde docent, is afgenomen. De hier gepresenteerde resultaten hebben betrekking op de leerlingen in de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs in 2006 (3358 leerlingen), 2007 (2609 leerlingen) en 2008 (3169 leerlingen). Deze jongeren hebben een leeftijd van 13 en 14 jaar. De geworven scholen (twintig in totaal) bevinden zich verspreid over het hele land, en de data zijn achteraf gewogen (op leerjaar, geslacht, etniciteit, opleidingsniveau en landsregio) waardoor de resultaten van het onderzoek representatief geacht mogen worden voor de Nederlandse jongeren van de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs^a.

Resultaten van het Monitoronderzoek Internet en Jongeren

Toegankelijkheid van internet: een inhaalslag door niet-westerse allochtonen

Het percentage jongeren dat thuis toegang heeft tot het internet is de afgelopen jaren gestegen tot bijna 100% (van 96,6% in 2006 tot 99,1% in 2008). Nadere analyse wijst uit dat deze groei in internettoegang thuis vooral toe te schrijven is aan een inhaalslag die niet-westerse allochtonen en in mindere mate westerse allochtonen^b hebben gemaakt (zie figuur 1). Internettoegang thuis onder niet-westerse allochtonen is met bijna 13% gestegen tussen 2006 en 2008.

Figuur 1: "Kun je thuis internetten?" (percentage, gesplitst naar etniciteit voor drie metingen)

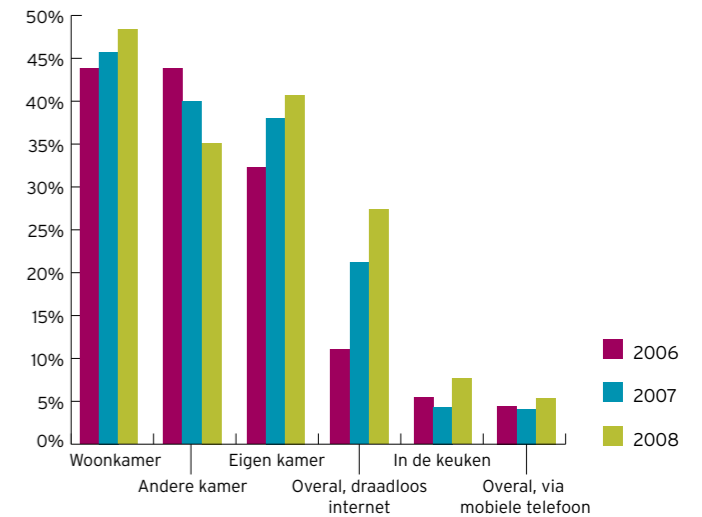
^a Alle gerapporteerde verschillen in deze factsheet zijn statistisch significant.

^b Voor de bepaling van etniciteit is gebruik gemaakt van de indeling die het Centraal Bureau voor de Statistiek hanteert (www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/).

Thuis internettoegang: het internet is overal

Figuur 2 laat zien dat bij bijna de helft (48,3% in 2008) van de jongeren een computer met internettoegang in de woonkamer staat. Daarnaast groeit het percentage jongeren dat in de eigen kamer toegang tot internet heeft met bijna 10%, van 32,3% in 2006 naar 41,1% in 2008. Het draadloze internet maakt bovendien een opmars - meer dan een kwart van de jongeren heeft bij de laatste meting overal in huis toegang tot internet. Internet via de mobiele telefoon is nog geen populaire bezigheid onder jongeren - dit zou te maken kunnen hebben met de relatief hoge prijs van een internetabonnement op een mobiele telefoon, of met de beperkte mogelijkheden van internet op mobiele telefoons.

Figuur 2: Waar kun je thuis internetten (percentage, meerdere antwoorden mogelijk)

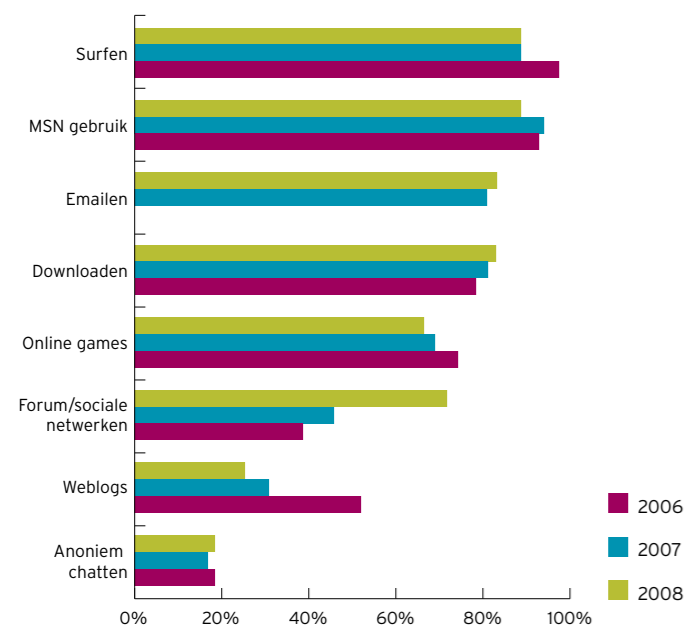
Tijd besteed aan internet:

Het percentage jongeren dat internet gebruikt, is in de jaren 2006 (99,8%), 2007 (99,7%), en 2008 (99,8%) stabiel gebleven. Gemiddeld voor 2006 tot en met 2008 zaten eersteklassers gemiddeld vijf dagen per week achter het internet. Van die groep gebruikte 39,2% het internet elke dag. Tweedeklassers zaten gemiddeld vijf en een halve dag per week achter internet. Van de tweedeklassers gebruikte 49,2% elke dag het internet. Op de dagen dat ze internetten, deden eerste-klassers dat gemiddeld 2 uur en tweedeklassers gemiddeld 2 uur en 12 minuten.

In het aantal uren stijgt het internetgebruik van Nederlandse jongeren nog altijd. Het gebruik in de eerste en tweede klassen van het voortgezet onderwijs nam toe van gemiddeld 13,3 uur per week in 2006 tot 14,0 uur per week in 2008.

De grote zes toepassingen van internet: iedereen heeft een profiel. Surfen, MSN-gebruik, e-mailen, downloaden en online games zijn al langer zeer populair: al deze functies worden door meer dan 60% van de jongeren wekelijks of vaker gebruikt (zie figuur 3). De populariteit van online gemeenschappen en forums is van recentere datum. Maakte in 2006 minder dan 40% wekelijks gebruik van sociale netwerken zoals Hyves en Facebook of forums zoals Sugababes en Superdudes inmiddels is dat gestegen tot meer dan 70%. Verder valt op dat het bijhouden van weblogs over de afgelopen jaren is afgenomen. Dit zou te maken kunnen hebben met de toename in gebruik van sociale netwerksites waarop ook logs bijgehouden kunnen worden.

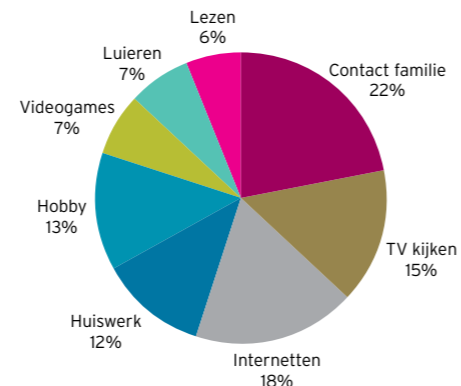
Figuur 3: Activiteiten op internet (percentage gebruikers, naar jaar)

Opgroeien in een digitale wereld

De wijze waarop jongeren hun vrije tijd besteden is stabiel gebleven tussen 2006 en 2008. Figuur 4 geeft een overzicht van de verhouding tussen de verschillende vrije tijds mogelijkheden (contact met vrienden is niet expliciet meegenomen omdat dit ook plaatsvindt binnen de andere activiteiten). Het wordt duidelijk dat, na contact met de familie, jongeren de meeste tijd besteden aan internet – meer dan aan televisie kijken. Ook besteden de jongeren meer tijd aan het spelen van video games dan aan lezen.

Figuur 4: Dagbesteding in de vrije tijd 2008 (activiteiten in verhouding tot elkaar, percentage)

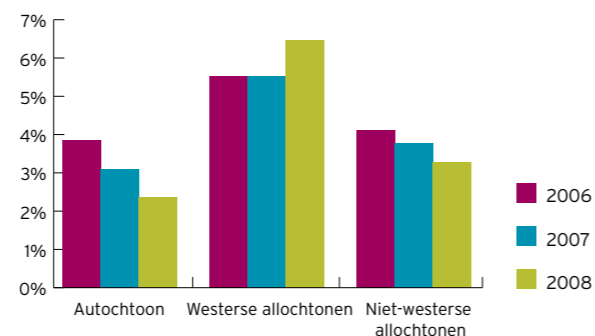
Compulsief internetgebruik: een daling in "internetverslaving"

Opvallend genoeg is het compulsieve internetgebruik onder Nederlandse jongeren de afgelopen jaren gedaald van 4,2% in 2006 en 3,6% in 2007 naar 3,2% in 2008. Net als in voorgaande jaren⁷, komt compulsief internetgebruik vaker voor onder lager opgeleide jongeren. Onder VMBO'ers voldoet in 2008 4,1% aan de criteria terwijl 2,1% op het HAVO/VWO hieraan voldoet. Compulsief internetgebruik komt vaker voor bij jongeren met een allochtone etniciteit (6,4% in 2008; zie figuur 5) vergeleken met autochtone jongeren (2,4% in 2008). Opmerkelijk is dat compulsief internetgebruik onder allochtone jongeren in 2008 tegen de algemene dalende trend in zelfs gestegen is (van 5,5% in 2006 en 2007 naar 6,4% in 2008).

Compulsief internetgebruik en psychosociaal welzijn:

Per jaar hebben we de compulsieve gebruikers vergeleken met de niet-compulsieve gebruikers op psychosociaal welzijn. Uit cijfers van alle jaren blijkt dat de compulsieve gebruikers zich vaker eenzaam voelden zich, vaker depressieve gevoelens hebben en een lagere zelfwaardering. Verder zijn ze sociaal angstiger dan niet-compulsieve internetgebruikers, wat inhoudt dat ze zich ongemakkelijker en onzekerder voelen bij andere mensen.

Figuur 5: Percentage compulsieve internetgebruikers

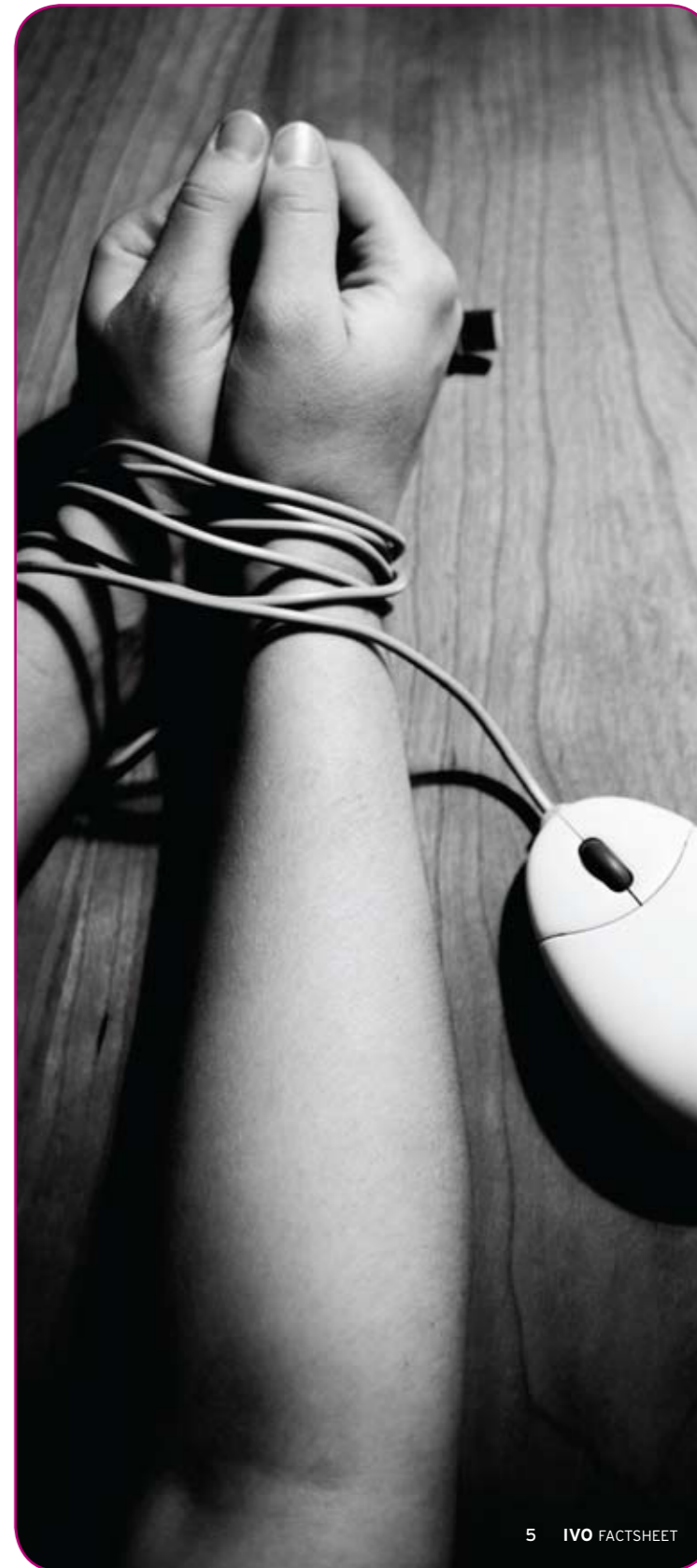
Conclusie

Nagenoeg alle jongeren in de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs hebben thuis toegang tot het internet en maken er praktisch dagelijks gebruik van. Hadden allochtone jongeren een paar jaar geleden nog een kleine achterstand in toegang tot het internet, inmiddels doen zij amper onder voor de autochtone jeugd. Steeds meer jongeren hebben bovendien toegang tot internet op de eigen kamer. Dit heeft tot gevolg dat ouders minder toezicht op het internetgebruik van hun kinderen kunnen houden. Dat jongeren meer en meer van internet gebruik zijn gaan maken is niet per definitie negatief. Het laat wel zien dat voor jongeren – 20 jaar na invoering – het internet onderdeel is geworden van het dagelijks leven en dat internet tot de belangrijkste vrije tijdsbestedingen behoort.

Internet wordt door jongeren vooral benut als communicatiemiddel – vier van de zes belangrijkste internettoepassingen hebben een sterk sociale aard – mail, MSN, online games, en sociale netwerken / forums. De uitspraak dat jongeren beter "iets sociaals" kunnen gaan doen dan achter de computer zitten, gaat dan ook niet op. De wijze waarop jongeren met elkaar communiceren en hoe vriendschapsnetwerken tot stand komen, is de afgelopen decennia drastisch veranderd. Sociale contacten via internet zijn echter wel van een andere aard dan 'ouderwetse' face-to-face contacten. Zo is het leggen van sociale contacten via internet voor mensen met minder goede sociale vaardigheden door het anonieme en laagdrempelige karakter van internet wellicht makkelijker. Aan de andere kant maakt dezelfde anonimiteit ook de drempel voor negatieve acties als pesten lager.

Over het algemeen is compulsief internetgebruik in de afgelopen drie jaar afgenomen. In 2008 gebruikte 3,2% van alle jongeren het internet compulsief. Dit houdt in dat landelijk naar schatting bijna 13.000 jongeren van 13 en 14 jaar het internet compulsief gebruiken, wat ondanks de afname nog steeds een aanzienlijke groep is. De afname is mogelijk te verklaren door campagnes op het gebied van overmatig internetgebruik en een daarmee steeds grotere bewustwording van dit risico. Wat opvalt, is dat onder allochtone jongeren, tegen de trend in, een stijging in compulsief internetgebruik te zien is. Dit zou deels verklaard kunnen worden door de sterke toename van internetaansluitingen thuis bij niet-westerse allochtonen de afgelopen jaren. Wellicht is hier sprake van beginnersfascinatie bij allochtone jongeren die er bij de autochtone jongeren niet meer is. De fascinatie over iets nieuws zoals internet thuis kan gebruik doen toenemen, terwijl het weer daalt wanneer internetgebruik in het leven geïntegreerd is.

De gegevens laten verder zien dat compulsief internetgebruik samen gaat met een lager niveau van psychosociaal welbevinden. Deze samenhang blijft over de jaren heen aanwezig. Of psychosociale

problematiek vooraf gaat aan het compulsief internetgebruik, of dat het compulsief gebruik het psychosociaal welzijn vermindert zal verder onderzocht moeten worden. Duidelijk is in ieder geval dat de toename in compulsief gebruik bij allochtone jongeren en de eventuele psychosociale gevolgen daarvan aandacht verdienen in verder onderzoek.

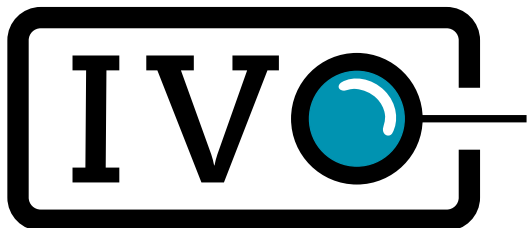
Tot slot, de laatste 30 jaar heeft er een omslag plaatsgevonden in de wijze waarop jongeren met elkaar communiceren, zich informeren en zich amuseren. De komst van het internet speelt hier een sterke rol in. Over de psychische en sociale gevolgen hiervan - zowel positief als negatief en zowel op de korte als op de langere termijn - is nog te weinig bekend. Verder onderzoek zoals de Monitor Internet en Jongeren, is daarom essentieel.

Referenties

1. CBS. (2008). Mediaproducten steeds meer via internet (CBS Persbericht PB08-071). Gelezen: October 28 2008, zie: www.cbs.nl
2. Miniwatts Marketing Group. (2008). Internet World Stats: Usage and Population Statistics. Gelezen: October 20, 2008, zie: www.internetworldstats.com
3. Bainbridge, W.S. (2007). The scientific research potential of virtual worlds. *Science*, **317**(5837), 472-476.
4. Block, J.J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. *American Journal of Psychiatry*, **165**(3), 306-307.
5. Mitchell, P. (2000). Internet addiction: genuine diagnosis or not? *Lancet*, **355**(9204), 632.
6. Orford, J. (2005). Problem Gambling and Other Behavioural Addictions. zie: [www.foresight.gov.uk/Brain Science/Problem Gambling and other Behavioural Addictions.pdf](http://www.foresight.gov.uk/Brain%20Science/Problem%20Gambling%20and%20other%20Behavioural%20Addictions.pdf)
7. Meerkerk, G.J., Van den Eijnden, R.J.J.M., & Van Rooij, A.J. (2006). **Monitor Internet en Jongeren: Compulsief Internetgebruik onder Nederlandse Jongeren (factsheet)**. Rotterdam: IVO.
8. Van den Eijnden, R.J.J.M., Vermulst, A.A., Van Rooij, A.J., & Meerkerk, G.J. (2006). **Monitor Internet en Jongeren: Pesten op Internet en het psychosociale welbevinden van jongeren (factsheet)**. Rotterdam: IVO.
9. Van Rooij, A.J. & Van den Eijnden, R.J.J.M. (2007). **Monitor Internet en Jongeren 2006 en 2007. Ontwikkeling in internetgebruik en de rol van opvoeding**. Rotterdam: IVO.
10. Meerkerk, G.J., Van den Eijnden, R.J.J.M., Vermulst, A., & Garretsen, H.F.L. (in press). The Compulsive Internet Use Scale (CIUS), Some psychometric properties. *Cyberpsychology & Behavior*.

IVO
Heemraadssingel 194
3021 DM Rotterdam
T 010 425 33 66
F 010 276 39 88
Secretariaat@ivo.nl
www.ivo.nl

